

OPRIREA FLOTEI GERMANE DIN MAREA NEAGRĂ DE A PĂTRUNDE PE CANALUL SULINA (23 - 24 AUGUST 1944). O OPINIE MEMORIALISTICĂ

*dr. Alin SPÂNU**

Actul de la 23 august 1944 a reprezentat o provocare pentru organismul militar român. De la despărțirea de fostul aliat german și până la armonizarea relațiilor cu Armata Roșie (fostul inamic) nu a trecut mult timp, însă evenimentele au fost efervescente și, uneori, pline de dramatism. În context, unele decizii personale au influențat anumite evoluții militare, au accelerat încrederea noului aliat sau au produs drame.

Arhivele păstrează, în egală măsură, documente elaborate de diferite instituții și autorități (civile sau militare), precum și amintirile, memoriile sau jurnalele unor participanți la evenimente. O parte dintre acestea au văzut lumina tiparului și au fost analizate în consecință, în timp ce altele își așteaptă editorii. Unele fragmente memorialistice au fost expediate de autori către diverse instituții ale regimului comunist, la mulți ani după evenimente, în scop de dezvinovățire sau pentru solicitarea unor recompense. În acest ultim caz se înscrie și „Memoriul privind cauzele autoscuturării flotei germane din Marea Neagră în urma evenimentelor de la 23 august 1944”. Un titlu pompos, urmat de o descriere cu implicare personală a unor evenimente petrecute la Sulina în acel august fierbinte din 1944.

La 17 ani de la acele evenimente efervescente, în 1961, Gheorghe Nițu din Craiova a trimis un memoriu către Institutul de Studii Istorice și Social-Politice „în scopul stabilirii unui adevăr istoric și în scopul unei recompense pe care Partidul și Guvernul o va crede de cuviință, știut fiind faptul că dacă, prin absurd, nemții revanșarzi, care zăngănesc din nou armele ar fi să ajungă pe pământul R.P.R., m-ar trimite printre primii clienți la spânzurătoare sau la camerele de gazare”¹. Autorul era șeful Secției Întreținere și Reparații la Uzina de Construcții Mașini Agricole „7 Noiembrie” din Craiova, dar în august 1944, ca tânăr aspirant de rezervă, era șeful Serviciului Armament, Muniții, Gaze și Transmisiuni (AMGT) din Detașamentul Maritim Sulina.

Detașamentul Maritim Sulina s-a aflat, din 22 iunie 1941 (începutul campaniei de eliberare a Basarabiei și Bucovinei), în subordinea Comandamentului Marinei Militare, fiind o unitate tactică ce avea misiunea

*Facultatea de Istorie, Universitatea din București.

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), Colecția 60, dosar 322, f. 7.

de a apăra Delta Dunării și gurile Dunării de eventuale atacuri sovietice. Avea în subordine trei sectoare (Sulina – Sfântu-Gheorghe; Periprava; Chilia Veche) și Secția Șalupe patrulare. La 23 august 1944 Detașamentul era în componența Comandamentului Forțelor Fluviale și avea în subordine: Batalionul 16 Infanterie Marină, Gruparea Artilerie de Coastă Sulina (cu bateriile „Ștefăniță”, „Ștefan”, „Țepeș”, „Șoimul” și Secția „Mărăcineanu”), 6 piese artilerie de coastă (45 mm), o Secție de aruncătoare (de 120 mm), o companie pionieri marină, un pluton transmisiuni și Grupul de Siguranță Maritimă nr. 1 Sulina. Comanda Detașamentului, potrivit lui Nițu, era următoarea:

- comandant: comandor Alexandru (corect: Constantin) Ulic²;
- ajutor: locotenent-comandor Pompiliu Belu;
- șeful Biroului 2: locotenent Gheorghe Tofan;
- șeful Biroului 3: aspirant Gheorghe Scurtu;
- șeful Serviciului Tehnic: aspirant Vasile Mîrzac;
- șeful Serviciului AMGT: aspirant în rezervă Gheorghe Nițu.

De asemenea, piloții civili, pilotinele și ambarcațiunile militarizate cu tot cu echipaje se aflau la dispoziția Detașamentului. În Sulina se aflau și câteva subunități germane: o companie de infanterie, o baterie de artilerie de 76 mm și un comandament de garnizoană. Navele germane care doreau să intre pe canalul Sulina (sau invers, să iasă în Marea Neagră) erau dirijate de piloții români și coordonate de ofițerul de serviciu de la Detașament.

În ziua de 23 august 1944, la ora 12, Gheorghe Nițu a intrat ofițer de serviciu, iar două ore mai târziu a venit un curier german, care a solicitat piloții români pentru a ghida un convoi german de 22 de nave, care urma să apară după ora 23. Nu se mai întâmplase niciodată ca un convoi de asemenea dimensiuni să pătrundă pe canal, așa că Nițu a raportat locotenentului-comandor Pompiliu Belu, aflat la comandă, care nu s-a arătat impresionat sau sensibilizat. În opinia memorialistului, comandantul Detașamentului, comandorul Ulic era plecat din Sulina „de frica bombardamentelor”³.

² Constantin Ulic (n. 12 martie 1893, Bârlad-d. ?) a urmat Școala Militară de Artilerie, Geniu și Marină (1912-1914), fiind avansat locotenent (1916), căpitan (1917), locotenent-comandor (1926), căpitan-comandor (1934) și comandor (1941). A deținut funcțiile de comandant al Comandamentului Zonei și Portului Constanța (1941), comandant militar al porturilor Dunării de Jos și al Detașamentului Militar Sulina (1943), Escadrila de Monitoare (26 august 1944) și Eșalonul II al Comandamentului Forțelor Fluviale (1 septembrie 1944). Pentru mai multe detalii, a se consulta: Marian Moșneagu, *Dicționarul Marinarilor Români*, Editura Militară, București, 2007, pp. 488 - 489.

³ ANIC, Colecția 60, dosar 322, f. 4.

La ora 22 s-a primit telefon de la Tulcea și s-a comunicat că la radio s-a anunțat încheierea armistițiului. Vestea s-a răspândit imediat în Sulina și nimeni nu mai avea somn, toți așteptând alte informații. Nițu afirmă că a încercat să-l convingă pe Belu „să nu lăsăm vasele germane să intre pe canal, susținând că în acest caz puterea de foc a nemților va deveni mult superioară față de armamentul de care dispuneam noi și, o dată aflați în această situație, nemții nu ne vor cruța și vor deschide focul asupra noastră”⁴. Belu nu și-a asumat răspunderea unei decizii și a convocat toți comandanții de subunități la o ședință. În același timp, germanii din Sulina au ocupat străzile din jurul clădirii unde se afla Detașamentul, au postat mitraliere și au tăiat cablul telefonic subfluvial. Nițu împreună cu doi marinari l-au prins pe militarul german care a tăiat cablul și l-au dus la Belu. Acesta l-a eliberat imediat pe german („deja avem dușmani pe ruși, să nu ne facem dușmani și pe nemți”⁵) și a dat ordin plutonului transmisiuni să repare cablul și să refacă legătura cu Tulcea.

La ședință Belu a spus că flota germană din Marea Neagră trebuie lăsată să pătrundă pe canal pentru a se retrage pe Dunăre. A cerut, totuși, părerea celorlalți asupra acestui subiect. Căpitanul Fotescu, comandantul Flotilei de vedete rapide, a luat cuvântul ca unul dintre cei mai vechi ofițeri și a fost de acord cu Belu, insistând că refuzul Detașamentului ar echivala cu „un act de trădare față de aliatul nostru de ieri”⁶. Niciunul dintre ceilalți ofițeri cu experiență nu a mai luat cuvântul, mai ales după tonul „aspru” cu care vorbise Fotescu. Atunci a luat cuvântul Nițu, care a susținut ca flota germană să nu fie lăsată să intre pe canal. Argumentele sale erau două: superioritatea covârșitoare pe care ar fi avut-o germanii în Sulina, respectiv „ei nu ne vor cruța deloc, cum n-au cruțat nici pe italieni în momentul în care aceștia au încheiat armistițiul”⁷. Memorialistul afirmă că a solicitat să i se lase libertatea de acțiune contra flotei germane, deoarece este ofițer de rezervă și nu are ce pierde la eventuale avansări sau în cazul unor repercusiuni. În final, comandantul interimar a decis ca navele germane să fie lăuate să intre pe canal, iar piloții români să fie gata să le ghideze atunci când vor apărea în radă.

La ieșirea din clădirea Detașamentului căpitanul Petre Nicolaescu, comandantul Bateriei „Tudor” (probabil „Țepeș”, bateria „Tudor” fiind în subordinea Grupării Artileriei de Coastă Constanța) i-a spus lui Nițu (pe care îl cunoștea mai demult) că a avut dreptate în ce a spus și dacă are

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

nevoie de el să vină la postul de comandă al bateriei. Ceilalți ofițeri, la plecare, nu i-au adresat nici un cuvânt, dar i-au aruncat priviri „dușmănoase și arogante”⁸, mai ales căpitanul Fotescu și locotenentul Mihăescu. Ședința a fost auzită și de alți militari din clădire (maiștrii militari, telefoniști, subofițeri, soldați) care au venit ulterior la Nițu, i-au spus că are dreptate și că, la nevoie, îl vor ajuta. Prima decizie a lui Nițu, ca ofițer de serviciu, a fost să trimită acasă piloții, iar personalul de la pilotine să meargă la culcare. L-a sunat pe sergentul major Pătru, comandantul Secției „Bofors” de la gura canalului (care nu a fost la ședință) explicându-i situația și cerându-i sprijinul. Pătru a fost de acord, a pregătit tunurile și muniția aferentă pentru o eventuală utilizare.

La ora 1 din 24 august 1944 Nițu a fost anunțat telefonic de Pătru că flota germană a apărut dinspre Marea Neagră și se îndreaptă spre canal. Ofițerul de serviciu a dispus „categoric”⁹ ca Secția să deschidă focul cu ambele tunuri până când el va ajunge la Bateria „Tudor” (probabil „Țepeș”). Împreună cu submaistrul militar Georgescu au plecat din clădirea Detașamentului „pe poteci ocolite”¹⁰, pentru a scăpa de eventualii urmăritori germani, către Bateria „Țepeș”. L-au trezit pe căpitanul Nicolaescu, i-au spus despre ce e vorba, iar acesta a ordonat armarea tunurilor și deschiderea focului către navele foste aliate. Nițu și Georgescu și-au continuat drumul către Bateria „Ștefan”, care nu avea comandant, căpitanul Tudorache „fiind fugit din Sulina”¹¹. Au loc câteva discuții cu maiștrii militari și subofițerii prezenți, care au fost convinși să deschidă focul contra noului inamic. Nițu însuși a luat comanda de tir, a armat bateria și a comunicat elementele de tragere la tunuri. În acest timp, din cauza tragerilor, s-a trezit și locotenentul-comandor Belu, care a înțeles că bateriile din subordine au deschis focul. A cerut legătura telefonică cu Bateria „Ștefan”, unde a răspuns Nițu, care s-a recomandat sergent și a raportat că ordinul de tragere a venit de la ofițerul de serviciu al Detașamentului, aspirantul Nițu. Belu a spus că Nițu „a înnebunit”¹² și a ordonat să înceteze focul imediat (ceea ce nu s-a întâmplat); a mai cerut legătura cu Bateria „Țepeș” (care se efectua prin Bateria „Ștefan”), dar nu i-a mai răspuns nimeni la telefon.

Pătru îl sună pe Nițu să-l anunțe că un vas german de mici dimensiuni (supranumit de români „papuc”) a intrat pe canal și urcă spre far. Întrebarea era dacă are permisiunea să tragă și să scufunde vasul. Nițu îi

⁸ *Ibidem*, f. 5.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 6.

răspunde să tragă peste vas pentru a-l intimida și să-l facă să se întoarcă singur. În cazul când germanii ar deschide focul asupra tunurilor române are permisiunea să tragă direct în ei. Fiind noapte și neavând vizibilitate, Bateria „Ștefan” a început să tragă în direcția unde bănuia că s-ar afla vasul, dar mult pe deasupra. După 10-15 minute Pătru a anunțat că vasul a oprit, a făcut cale-întoarsă și iese din canal. La ora 2,30 focul a încetat, dar oamenii au rămas la posturile lor pentru a monitoriza o eventuală întoarcere a navelor germane. În jurul orei 3 Pătru a sunat pentru a informa că vasele germane se îndepărtează în larg, astfel că Nițu a dat „dezarmarea”¹³ Bateriei „Ștefan” și a revenit la Bateria „Țepeș”.

Succesul operațiunii s-a datorat și neintervenției trupelor germane din Sulina, mai ales a bateriei de 76 mm, care nu a deschis focul asupra tunurilor române. Probabil, simțindu-se în inferioritate, germanii din oraș au așteptat sosirea forțelor navale pentru a avea superioritatea și a declanșa un atac cu șanse de succes. Ulterior, s-a aflat că o singură șalupă germană rămasă în regiunea Dunării de Jos, în zona Tulcea, „a făcut o mulțime de victime omenеști”¹⁴ și abia la Cernavodă a putut fi anihilată. În opinia lui Nițu, dacă cele 22 de nave care aveau cel puțin 80 de guri de foc ar fi pătruns pe Dunăre, ar fi produs „imense jertfe în oameni și material”¹⁵.

La 25 august 1944 comandorul Ulic a revenit în Sulina și după ce a aflat ce s-a întâmplat l-a felicitat pe Nițu. A afirmat că, dacă ar fi fost în localitate, ar fi luat aceleași decizii. A doua zi, 26 august 1944, în timp ce mergea cu o șalupă la mila 13, Nițu și colegii lui au fost victima unui atac aerian susținut de două avioane (cel mai probabil sovietice). El a fost rănit, a stat în spital aproape un an, iar în iulie 1945 a fost demobilizat și clasat ca invalid de război cu 20% invaliditate. A primit pensia de invalid de război până în 1946, când i-a fost sistată.

Flota germană s-a retras de la Sulina spre Bulgaria unde, nemaivând nici o cale de scăpare, a fost incendiată și scufundată de propriile echipaje. O parte din aceste vase au fost scoase în anii următori la suprafață și aduse la Constanța, la Șantierul naval pentru reparații. Aici a lucrat și Nițu în perioada 1945 - 1947, având ocazia să vadă navele pe care le-a izgonit din rada Sulinei.

Acest fascicol memorialistic este interesant, dar naște, inevitabil, întrebări. Dacă meritele lui Nițu au fost așa de mari, de ce nu apare în nici un document oficial sau în alte lucrări? Potrivit unei lucrări de specialitate, Comandamentul Forțelor Fluviale a transmis Detașamentului Maritim

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, f. 7.

¹⁵ *Ibidem*.

Sulina la 23 august 1944 care îi sunt misiunile în noile condiții: „să cerceteze sectorul său și să dezarmeze trupele sau navele germane aflate în zonă”¹⁶. Așadar, destul de clar ca să nu fie transpuse în practică de liderii Detașamentului Maritim Sulina. În dimineața de 24 august 1944 forțele germane au început să se retragă din Delta Dunării în convoaie „pornind în amonte cu întregul parc flotant, navele din Sulina luând calea mării spre Constanța”¹⁷. Deci, de aici rezultă că forțele navale germane au plecat de bună voie spre Constanța și nu rezultă nici o tentativă de pătrundere pe canalul Sulina. Altă sursă afirmă că în perioada 23 - 25 august 1944 vasele germane sunt concentrate la Sulina, unde „nu întâmpină dificultăți în a ocupa orașul și portul, acțiunea lor fiind înlesnită de un surprinzător vid de putere”¹⁸. Aici trecem în extrema cealaltă, în care germanii au ocupat orașul, ceea ce este și mai puțin probabil. Practic, la 25 august 1944 germanii au evacuat Sulina, atât terestru cât și naval, îndreptându-se pe Marea Neagră spre Bulgaria. Cel mai probabil, Gheorghe Nițu a avut, cu adevărat, un aport la anumite evenimente din acele zile, pe care, peste ani, a încercat să și le asume și, de ce nu, să fie recompensat de autorități. Nu cunoaștem rezultatul acestui memoriu, dar păstrarea lui în arhive ne oferă mai multe indicii despre dorința unor oameni de a se erija în lideri în mijlocul anumitor evenimente. O tentație din care puțini au reușit să se extragă și să-și păstreze locul și rolul pe care le-au avut cu adevărat.

***STOPPING THE GERMAN BLACK SEA FLEET FROM ENTERING
THE SULINA CHANNEL (AUGUST 23 - 24, 1944).***

A MEMORIALIST OPINION

-abstract-

Key Words: Sulina Maritime Detachment, memorandum, German fleet.

In 1961 Gheorghe Nițu from Craiova sent a memorandum in which he showed his merits from August 23-24, 1944 when he was in the Sulina Maritime Detachment. He thinks of himself being the main character in

¹⁶ Marian Moșneagu, *Politica navală postbelică a României 1944 - 1958*, Editura Mica Valahie, București, 2006, p. 69.

¹⁷ Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, *Glorie și Dramă. Marina Regală Română 1940 - 1945*, Editura „Ion Cristoiu”, București, 2000, p. 209.

¹⁸ Arthur Viorel Țuluș, *Dunărea maritimă în anii celui de Al Doilea Război Mondial (1941 - 1945)*, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați*, fasc. 19, Istorie, tom V, 2006, p. 189.

stopping a German fleet of 22 ships from entering the Sulina Channel. He acted against his superiors, took the initiative, personally led it and repulsed German ships in the Black Sea. Unfortunately, the archive documents did not retain Nițu's deeds of bravery.

BIBLIOGRAFIE

Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați.

KOSLINSKI, Nicolae, STĂNESCU. Raymond, *Marina română în Al Doilea Război Mondial*, vol. I-II, Editura Făt-Frumos, București, 1996.

ROTARU, Jipa, DAMASCHIN, Ioan, *Glorie și Dramă. Marina Regală Română 1940-1945*, Editura „Ion Cristoiu”, București, 2000.

MARA, Dorin, *Marina regală a României în cel de-al II-lea Război Mondial*, Editura Economică, București, 2000.

MOȘNEAGU, Marian, *Politica navală postbelică a României 1944-1958*, Editura Mica Valahie, București, 2006.

Idem, *Dicționarul Marinarilor Români*, Editura Militară, București, 2007.